

Irena Raguž, dipl. oec.

## PRIKAZ KNJIGE

**GEORGE A. AKERLOF, RACHEL E. KRANTON**

**IDENTITY ECONOMICS: HOW OUR IDENTITIES SHAPE OUR WORK,  
WAGES AND WELL-BEING**

**Princeton University Press, Princeton, 2010.**

---

**SAŽETAK:** U devetnaestom stoljeću, ekonomisti počinju oblikovati matematičke modele da bi pojasnili kako ekonomija funkcionira. Pritom se koriste racionalnim pojedincem koji optimizira isključivo temeljem ekonomskih motiva. S razvojem ekonomije kao znanosti, modeli su postajali sve sofisticiraniji, a motivacija u pozadini individualnih djelovanja počela je uključivati i mnoge realne, neekonomske motive poput diskriminacije ili altruizma. Bihevioralna ekonomija je u novije vrijeme analizu dodatno upotpunila različitim psihološkim motivima, a ekonomija identiteta predstavlja „novi korak u evoluciji“.

Knjiga *Ekonomika identiteta* kroz deset poglavlja razvija i na brojnim primjerima provjerava novi ekonomski model, model proširene korisnosti, koji u ekonomiju uvodi društveni kontekst. Ukusi postaju promjenjivi u skladu sa samim društvenim sustavom. Kako u svakom društvenom sustavu ljudi imaju određenu ideju o tome tko su, to određuje i njihovo uvjerenje o tome kako bi se oni, ali i drugi, trebali ponašati. Te ideje imaju važnu ulogu u načinu na koji ekonomija funkcionira.

**KLJUČNE RIJEČI:** ekonomika identiteta, model proširene korisnosti, korisnost identiteta, identitet, društvene kategorije, norme.

**ABSTRACT:** In the nineteenth century economists started developing mathematical models in order to describe how the economy worked. They based their models on rational individual optimising primarily according to economic motives. Following further development of economics, models became more sophisticated and underlying motivations began to include many realistic noneconomic motives, such as discrimination and altruism. Recently, behavioural economics has added various psychological motives. Identity economics represents „a new step in the evolution“.

In ten chapters the book *Identity Economics* develops and tests the new economic model, the augmented utility model, which introduces social context to economics. Tastes become variable according to social context itself. As in every social context people have an idea of who they are their beliefs on how they and others should behave are determined respectively. These ideas appear to play an important role in the way economies function.

**KEY WORDS:** identity economics, extended benefit/usefulness model?, identity benefit?, social categories, norms.

---

## SINTETIZIRANI PRIKAZ DJELA

### Opseg i raspored građe

Knjiga *Identity Economics* djelo je autora George A. Akerlofa i Rachel E. Kranton, u izdanju izdavačke kuće Princeton University Press-a, 2010. godine. Opseg knjige je 185 stranica, a sadržaj je strukturiran u četiri cjeline koje su podijeljene na ukupno deset logički povezanih poglavlja, te jedan dodatak trećem poglavlju. Opsezi poglavlja variraju između četiri i dvadeset i jedne stranice. Svako poglavlje strukturirano je u dva do sedam potpoglavlja. Knjiga započinje uvodom i završava zaključkom, nakon kojeg slijede zahvale suradnicima na njihovim doprinosima knjizi, pozivne bilješke razdvojene prema poglavljima, popis literature i, konačno, pojmovno kazalo.

### Analiza strukture i sadržaja djela

Prva cjelina rada naziva se *Economics and Identity* (hrv. „Ekonomika i identitet“) i podijeljena je na četiri poglavlja. U prvom, uvodnom poglavlju (*Introduction*) autori opisuju sam proces nastanka knjige *Identity economics* i stvaranja novog ekonomskog modela u kojem se ukusi mijenjaju u skladu s društvenim kontekstom. Kroz različite primjere autori ilustriraju i definiraju pojam normi<sup>1</sup> pritom naglašavajući kako su ukusi zapravo određeni normama svakog pojedinca kao dijela šire društvene zajednice.

Drugo poglavlje, *Identity Economics* (hrv. „Ekonomika identiteta“), objašnjava i međusobno povezuje pojmove normi, društvenih kategorija i identiteta, te pojam identiteta oblikuje i pojednostavljuje kako bi bio iskoristiv u standardnom ekonomskom analitičkom okviru. Odabir identiteta autori definiraju kao odabir određene socijalne kategorije i pripadajućih normi ponašanja. Kroz brojne primjere utjecaja identiteta na odluke pojedinaca, autori zaključuju kako bi odabir identiteta mogla biti najvažnija „ekonomska“ odluka koju pojedinac donosi.

U trećem poglavlju *Identity and Norms in Utility* (hrv. „Identitet i norme u korisnosti“), autori pojam identiteta uključuju u standardnu ekonomsku analizu korisnosti. Nova funkcija korisnosti u sebi sadrži standardnu korisnost<sup>2</sup> i korisnost identiteta<sup>3</sup> koja ovisi o tome je li djelovanje pojedinca u skladu s njegovim normama i idealima (pozitivna korisnost) ili nije (negativna korisnost). U najjednostavnijem optimizacijskom problemu, pojedinac će željeti maksimizirati ukupnu korisnost, ali često birajući jedan oblik korisnosti nauštrb drugog. Ukoliko prednost da korisnosti identiteta, njegova odluka može izgledati neracionalno sa stajališta standardne ekonomske teorije. Budući knjiga uvodi novi koncept u ekonomiku, u dodatku trećem poglavlju autori pojašnjavaju izraze čija značenja i konotacije se razlikuju u ekonomskoj literaturi u odnosu na druge društvene znanosti.

Četvrto poglavlje *Where We Fit into Today's Economics* (hrv. „Gdje nam je mjesto u današnjoj ekonomici“) pruža pregled razvoja ekonomske teorije i analize ponašanja potrošača, te kroz rezultate brojnih društvenih eksperimenata pokazuje kako je ekonomika

<sup>1</sup> Norme su „društvena pravila koja određuju kako bi se ljudi *trebali* ponašati u određenim situacijama“ (p. 4).

<sup>2</sup> Standardna korisnost predstavlja korisnost uslijed potrošnje dobara i usluga, te drugih ekonomskih rezultata.

<sup>3</sup> Engl. identity utility.

identiteta „novi korak u evoluciji“. Dok se standardno smatra kako se ljudi drže određenih normi isključivo zbog straha od negativnih posljedica (troškova) nepridržavanja, ekonomika identiteta pokazuje kako ljudi poštuju norme uglavnom zato što to žele<sup>4</sup>.

Druga cjelina *Work and School* (hrv. „Posao i škola“) u dva poglavlja donosi primjere okruženja u kojima identitet igra važnu ulogu. Prva proširena primjena ekonomike identiteta obrađena je u petom poglavlju *Identity and the Economics of Organizations* (hrv. „Identitet i ekonomika organizacija“). Identitet je uključen u analizu korisnosti radnika unutar organizacija u cilju određivanja optimalnih poticaja zaposlenima. Autori svojim modelom objašnjavaju zašto će, ukoliko zaposlenici dijele norme organizacije<sup>5</sup>, iznosi poticaja potrebnih za postizanje veće produktivnosti, isto kao i vjerojatnost da će radnik „izigrati“ sustav poticaja, biti znatno niži. Taj zaključak, pokazuju autori, može se primijeniti i na direktore i na „obične“ radnike unutar organizacije. Model, dakle, pokazuje zašto identifikacija radnika s organizacijom može biti veliki, čak i dominantni faktor uspjeha ili propasti organizacije.

Drugo okruženje u kojem autori primjenjuju svoj novi model je obrazovni sustav. U šestom poglavlju pod nazivom *Identity and the Economics of Education* (hrv. „Identitet i ekonomika obrazovanja“), autori napominju kako trenutne ekonomske teorije obrazovanja na učenika gledaju kao na racionalnog subjekta koji odluku o školovanju temelji na ekonomskim troškovima i koristima. No, Akerlof i Kranton pokazuju kako na korisnost učenika utječe (u najvećoj mjeri) njegov identitet određen društvenim statusom u školi. Slabi rezultati, stoga mogu biti jednostavno posljedica nepripadanja učenika određenoj društvenoj kategoriji. Osim potražnje, identitet utječe i na ponudu obrazovanja (nastavnike) na način opisan u prethodnom poglavlju. To navodi na zaključak kako je ravnoteža na tržištu obrazovanja pod iznimnim utjecajem identiteta svih sudionika.

Treća cjelina *Gender and Race* (hrv. „Spol i rasa“) u dva poglavlja prikazuje dva najvažnija izvora identiteta u zapadnim zemljama, te načine na koji se oni odražavaju na pojedinčevu korisnost i ponašanje. U sedmom poglavlju – *Gender and Work* (hrv. „Spol i posao“) – autori uključivanjem identiteta formiraju dva modela proširene korisnosti (za tržište rada i za kućanstva), te tako obogaćuju područje ekonomike spolova, uz popratne primjere empirijskih istraživanja. U skladu s ekonomikom identiteta, spolna segregacija poslova postoji zbog tzv. „spolnih normi“<sup>6</sup>, a „tvrdochorna“ je zbog nepostojanja poticaja za pojedinačne kompanije da ih mijenjaju. Promjena tako široko rasprostranjenih i ukorijenjenih normi zapravo predstavlja javno dobro, sa svojim svojstvima neisključivosti i nesuparništva u potrošnji. Dakle, ekonomika identiteta nudi odgovor na pitanje zašto segregaciju i diskriminaciju nisu uklonila sama tržišta, kako predviđa standardna ekonomska teorija.

Osmo poglavlje *Race and Minority Poverty* (hrv. „Rasa i siromaštvo manjina“) donosi posljednju proširenu primjenu ekonomike identiteta obrađenu u knjizi. Akerlof i Kranton formiraju prošireni model siromaštva i društvene isključenosti, uz poseban naglasak na eksternalijama odnosno utjecaju osobnih odluka pojedinaca na korisnost drugih članova zajednice. Oni napominju kako bi evaluacija politika usmjerenih na povećanje zaposlenosti i ravnopravnosti diskriminiranih skupina trebala, osim analize troškova i koristi, uključivati i analizu njihove sposobnosti da utječu na izbor identiteta.

<sup>4</sup> U poglavlju se navode rezultati brojnih društvenih istraživanja koji navedeno potvrđuju.

<sup>5</sup> Tzv. insajderi.

<sup>6</sup> Spolne norme određuju što *bi trebali* raditi muškarci, a što *bi trebale* raditi žene.

Četvrta cjelina *Looking Ahead* (hrv. „Pogled unaprijed“) obuhvaća posljednja dva poglavlja knjige u kojima se pokušava odgovoriti na dva pitanja: zašto ekonomisti već prije nisu uzeli u obzir identitet i kako identitet obogaćuje ekonomsku analizu. U devetom se poglavlju, *Identity Economics and Economic Methodology* (hrv. „Ekonomika identiteta i ekonomska metodologija“), tako pružaju neka moguća objašnjenja zašto identitet ranije nije postao dijelom ekonomske teorije. Autori uspoređuju teoriju ekonomike identiteta s „dobrom teorijom“ prema standardima ekonomske profesije, istovremeno navodeći njihova razilaženja i obrazloženja zašto ta razilaženja nisu važna.

U desetom poglavlju *Conclusions, and Five Ways Identity Changes Economics* (hrv. „Zaključci, i pet načina kako identitet mijenja ekonomiku“), autori navode pet područja u kojima uključivanje identiteta daje odgovore na neka pitanja s kojima standardna ekonomska teorija ima poteškoća (primjerice, naizgled neracionalno ponašanje, eksternalije, problem slobodnog jahača, i sl.). U zaključku, autori napominju kako su od objavljivanja prvog od serije članaka<sup>7</sup> koja je prethodila ovoj knjizi, istraživanja u okviru ekonomike identiteta već krenula u neočekivanim smjerovima i kako postoji još mnoštvo pitanja na koja je potrebno pronaći odgovore i nebrojeno područja na koja se ekonomika identiteta može primijeniti (npr. ekonomski razvoj, povijest ekonomskih institucija, i sl.).

## KRITIČKA OCJENA DJELA

### Naslov

Naslov djela je jasan i informativan. On jasno upućuje na uključivanje društvenog konteksta u okvir standardne ekonomske analize. Uz osnovni naslov, podnaslov dodatno objašnjava cjelokupni sadržaj djela, nagoviještajući primjenu i provjeru novog ekonomskog modela na brojnim ekonomskim i društvenim problemima.

### Aktualnost sadržaja

U svijetu rastućih ekonomskih nejednakosti, društvenih podijeljenosti, negativnih eksternalija, naizgled neracionalnog ekonomskog ponašanja, nezadovoljavajućih javnih politika, ograničenih financijskih sredstava i općeg nezadovoljstva, potreban je novi ekonomski pristup. Ekonomika identiteta doprinosi standardnoj ekonomskoj teoriji povezujući ju s drugim društvenim znanostima, ponajprije sociologijom, i njihovim otkrićima i dostignućima. Brojne društvene uzorke ponašanja objašnjava koristeći se alatima racionalnog izbora (teorija igara temeljena na maksimizaciji korisnosti pojedinaca i njihovim interakcijama), gledajući pritom na društveni fenomen identiteta kao na važan izvor korisnosti svakog pojedinca. Stavljajući naglasak na pojedince unutar većeg društvenog konteksta, *Ekonomika identiteta* „širi vidike“ standardne ekonomske analize. Ona objašnjava zašto odabir identi-

<sup>7</sup> \**Economics and Identity*, (2000) *The Quarterly Journal of Economics*, MIT Press, vol. 115(3), p. 715. - 753., \**Identity and Schooling: Some Lessons for the Economics of Education*, (2002) *Journal of Economic Literature*, American Economic Association, vol. 40(4), p. 1167. - 1201., \**Identity and the Economics of Organizations*, (2005) *Journal of Economic Perspectives*, American Economic Association, vol. 19(1), p. 9. - 32., \**Identity, Supervision, and Work Groups*, (2008) *American Economic Review*, American Economic Association, vol. 98(2), p. 212. - 17.

teta može biti najvažnija „ekonomska“ odluka koju pojedinac donosi, te pomaže u shvaćanju ekonomski neracionalnog ponašanja suprotstavljajući korisnost od čuvanja vlastitog identiteta korisnosti različitih monetarnih poticaja. Uz to, ekonomika identiteta, razumijevanjem motivacije u pozadini određenih aktivnosti, omogućava formiranje boljih javnih politika, te općenito efikasniju alokaciju sve oskudnijih resursa.

### **Terminologija, stil i jezik**

Djelo karakterizira dojmjljiva sposobnost povezivanja ekonomskog i sociološkog nazivlja, pri čemu su koncepti objašnjeni na način lako razumljiv i ekonomistima i sociolozima, ali i čitateljima bez formalnog obrazovanja iz ekonomije ili sociologije. Djelo je pisano američkom inačicom engleskog književnog jezika.

Znanstveni stil je pregledan i sustavan. Tekst je pisan pregledno, američkim sustavom pisanog oblikovanja odlomaka. Pristup autora u potpunosti odgovara tematici samog djela i publici kojoj je knjiga namijenjena. Sadržaj rada je lako pratiti, budući da postoji logična povezanost između cjelina i njihovih poglavlja. Razumijevanju tematike značajno doprinose brojni ilustrativni primjeri i rezultati dosadašnjih društvenih istraživanja, ali i struktura samih poglavlja. Naime, sva poglavlja započinju uvodom, te su zaokružena jasnim zaključcima.

### **Literatura**

Djelo sadrži opsežan abecedni popis literature iz područja ekonomije i sociologije koja može biti od velike koristi za daljnja istraživanja ove problematike.

## **ZAKLJUČAK**

Knjiga *Identity Economics* predstavlja jedinstveno i originalno djelo koje u ekonomiku uvodi društveni kontekst. Novim ekonomskim modelom autori istražuju neke od okruženja u kojima identitet igra važnu ulogu, brojne izvore identiteta, te načine na koji se oni odražavaju na pojedinčevu korisnost i njegovo ponašanje. Autori zaključuju kako dodavanje identiteta u standardne ekonomske modele pruža uvjerljiva objašnjenja za brojne obrasce ponašanja, te odgovore na pitanja koja standardni ekonomski modeli ne mogu objasniti. Ovaj pristup se čini toliko prirodan i očigledan, da se na prvi pogled površnom čitatelju može učiniti kako autori „otkrivaju toplu vodu“. Iako su rezultati ovoga modela prilično očiti, njegov značaj izvire iz promjene polaznih pretpostavki koje tada dovode do novih (iako očitih) zaključaka. Uključivanje kompleksne ideje identiteta u jednostavan ekonomski model, veliki je pothvat.

Novi ekonomski model, međutim, nameće određena praktična pitanja. Prvo je pitanje mjerljivosti identiteta i internih troškova pojedinca uzrokovanih kršenjem vlastitih usvojenih normi ponašanja. Drugo pitanje je više tehničko nego konceptualno. Naime, konceptualno model je zapravo iznimno jednostavan. Međutim, tehnički, čak i najjednostavniji slučajevi teorije igara u društvenim istraživanjima dovode do velikog broja rješenja, a ekonomika identiteta se čini kao savršeni primjer koji bi mogao rezultirati višestrukim ravnotežama.

Na žalost, knjiga ne ulazi u detaljnu analizu teorije igara, vjerojatno jer bi ju to učinilo znatno dužom i kompliciranijom, te bi ciljana publika bila ograničena. Umjesto toga, iznesena je logički konzistentna metodologija kompleksnog problema na vrlo jednostavan način.

Za kraj, potrebno je naglasiti kako uključivanje identiteta ima implikacije na brojna područja, od kojih većina u knjizi nije obrađena. *Ekonomika identiteta* donosi model koji je bliži stvarnosti, pruža načine točnijeg predviđanja posljedica javnih politika i poslovnih aktivnosti, pa samim time i ekonomika ima potencijal postati korisnije sredstvo za poboljšanje društva i njegovih institucija. Ekonomika identiteta bi kroz sinergijski učinak ekonomskih i socioloških znanja i dostignuća mogla dovesti do novih smjernica kako optimalno alocirati i iskoristiti sve oskudnije resurse.